

LA VISIBILITAT DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE I LES SEVES REPRESENTACIONS

Francesca Bartrina
Centre d'Estudis Interdisciplinaris de la Dona
Universitat de Vic

El 25 de novembre de 2002, el Dia Internacional de la No Violència contra les Dones, l'Organització Mundial de la Salut va fer públic un informe que deia que la violència és responsable d'un 7% de la mortalitat femenina mundial, entre dones de 15 a 44 anys. El mateix dia, Amnistia Internacional ratificava les xifres presentades per la Federación de Mujeres Separadas y Divorciadas de España: 67 dones han estat assassinades a l'estat espanyol pels seus excompanys o pels seus marits en el transcurs d'aquest any. Va ser justament l'existència i la pervivència esgarrifoses de dades com aquestes el que va portar-nos, fa un parell d'anys, a un grup de professores del Centre d'Estudis Interdisciplinaris de la Dona (CEID) de la Universitat de Vic, a crear un projecte de recerca sobre la visibilitat de la violència de gènere i les seves representacions en la cultura i en els mitjans de comunicació. Fruit d'aquest projecte, vam organitzar unes Jornades Interdisciplinàries sobre la Violència de Gènere, els dies 14 de desembre de 2001 i 18 de gener de 2002, que van aplegar especialistes de diferents àmbits i que van contribuir a l'enriquiment i al replantejament del projecte inicial. Aquelles Jornades van ser el primer esglaió que va portar-nos a aquest monogràfic sobre la Violència de Gènere que teniu a les mans.

Cal destacar el ventall d'aproximacions diferents a les representacions de la violència que recullen aquestes pàgines, que contribueixen, en el seu conjunt, a oferir una reflexió complexa i incòmoda, al mateix temps, que ens estimula a continuar investigant i reflexionant sobre les complexes implicacions de la visibilitat i del silenci. Els textos reflecteixen el debat terminològic que s'esdevé en els estudis feministes pel que fa a la denominació mateixa de l'objecte estudiat, i la denominació "violència de gènere" i la de "violència contra les dones" entren en diàleg en aquestes pàgines, i responen a interessos i a perspectives d'estudi diferents i complementaris.

Els dos primers articles contribueixen a definir les eines metodològiques per abordar el tema. Per una banda, l'article de Leonor Cantera delimita l'àmbit d'estudi de la violència domèstica com un problema psicosocial, en desvetlla els mites més corrents, analitza el cercle de la violència i dóna poder a la víctima per tal que pugui trencar el cercle. Per l'altra, Miquel Bassols es planteja com la psicoanàlisi lacaniana tracta els conceptes de "gènere" i "violència", quines són les conseqüències ètiques de la *jouissance* i de la posició dels subjectes en relació al fal·lus, i com tot això configura i determina el comportament violent dels subjectes.

Els articles que segueixen es plantegen la manera com la violència es representa en els mitjans de comunicació, la literatura i el pensament teòric. Eulàlia Lledó analitza la construcció d'una determinada identitat femenina en les notícies que apareixen a la premsa

sobre maltractaments a dones, quina és la imatge estereotipada que es transmet de les dones i com se les valora. Francesca Bartrina analitza, en l'obra de dues escriptores catalanes, la representació i la visibilitat de la violència contra les dones. Des de les violacions i els maltractaments narrats a l'obra de Víctor Català/Caterina Albert fins a la violació com a arma de guerra descrita en dues ocasions a l'obra d'Aurora Bertrana, ambdues autores coincideixen a denunciar el silenci com el pitjor pecat que no deixa que les dones surtin del cercle de la violència. Pilar Godayol analitza la manera com la violència de gènere ha contribuït a bastir el discurs metafòric del pensament teòric sobre la traducció a partir del segle XVII. L'autora hi demostra que els textos erudits no són mai innocents ni deixen de reproduir i de recrear les pràctiques socials i culturals del poder.

La presència i/o l'absència de la violència contra les dones a les arts visuals té una importància indiscutible en la construcció de la subjectivitat personal, de la comunicació interpersonal i de la consciència social. Els tres articles que segueixen reflexionen sobre aquest fet. Meri Torras tracta un tema tabú dins dels mateixos estudis de violència de gènere: els abusos sexuals a infants. L'autora denuncia la conspiració de silenci que envolta aquest tema i analitza dos textos, el còmic de Bryan Talbot titulat *Historia de una rata mala* i el curt de dibuixos animats de Michèle de Cournoyer *Le chapeau/The Hat*, tots dos de l'any 1999, que contribueixen a visibilitzar un aspecte molt concret dels maltractaments infligits a nenes: l'incest. La relació entre sexualitat i violència també és abordada per Nieves Alberola Crespo, en aquest cas a partir dels moviments artístics nord-americans dels anys seixanta. L'article ofereix un recorregut des dels *ready-mades* de Marcel Duchamp fins a les *pin-up girls* de Mel Ramos, passant per la narrativa de Raimond Carver o la filmografia de Billy Wilder. L'autora explora com la mirada masculina expressa la violència contra la dona mitjançant unes formes artístiques que no poden deixar-nos indiferents. Per la seva banda, l'artista Francesca Llopis reflexiona, en un text molt subjectiu i creatiu, sobre la relació de la violència amb la seva pròpia obra, i proposa la figura mitològica de Diana com un mite suggeridor i problemàtic.

Finalment, abans de permetre que els textos parlin per ells mateixos, no puc deixar d'agrair a Marta Segarra i a Annalisa Mirizio el suport, l'entusiasme i la solidaritat que han fet possible que aquest dossier es publicés en aquesta revista. Agraïxo també la confiança que hi han mostrat les integrants del projecte sobre Violència de Gènere del Centre d'Estudis Interdisciplinaris de la Dona (CEID) de la Universitat de Vic: Isabel Carrillo, Eva Espasa, Ester Fatzini, Pilar Godayol i Carme Sanmartí. I, molt especialment, agraïxo a les col·laboradores (i al col·laborador) d'aquest monogràfic les seves brillants aportacions.